

GÜSSINŠKI DVOR OBITELJI BATTHYÁNY I NJIHOVA KNJIŽNA NAOBRAZBA

MEĐU KNJIŽNICAMA MAĐARSKIH velikaša 16. i 17. st. kojima poznamo sadržaj i povijesni razvoj, ističe se güssinška *Knjižnica Batthyány*. Güssinški je dvor s međunarodnim humanističkim vezama, s članovima aktivnim u mađarskome crkvenome, znanstvenom i kulturnome životu, sa svojom školom, tiskarom, i ne manje važno, knjižnicom, postao ustanovom od najvećega obrazovnog utjecaja na tome području na prijelazu iz 16. u 17. st.

Obitelj Batthyány tijekom druge polovice 15. st. toliko je ojačala da su njezini članovi postali visokim dostojanstvenicima.¹ Najviša služba Boldizsára Batthyányja (o. 1452.–1519.) bio je položaj zamjenika kraljevskoga dvorskoga sudca (1518.–1520.), Boldizsár II. (poslije 1525.), potkraj života postao je kraljevskim komornikom, a Ferenc I. (1497.–1566.), bio je veliki konjušar i veliki župan županije Vas (1525.–1543.). U ovome ćemo se izlaganju, međutim, usredotočiti na knjižnu kulturu triju naraštaja ove obitelji. Boldizsár Batthyány (1537.–1590.),² od 1568. bio je okružnim glavnim kapetanom Zadunavlja, dok je njegov sin Ferenc (1573.–1625.),³ bio velikim konjušarem, glavnim kapetanom Zadunavlja te velikim župa-

nom županije Šopron. Unuk Ádám (1610.–1659.),⁴ bio je carskim komornikom, kraljevskim savjetnikom i glavnim kapetanom Zadunavlja.

Obitelj je zacijelo posjedovala brojne dvorce i rezidencije, ali uz Szalónak, Rohonc, Dobru i Körmend, za nas su najzanimljivije životno razdoblje proveli u Güssingu.

Slično brojnim mađarskim aristokratskim obiteljima iz sredine 16. st., glava obitelji Boldizsár, prešao je na protestantizam. Mladić, simpatizer luteranstva, između 1559. i 1561. boravio je u Francuskoj gdje je bio svjedokom prvih progona hugenota. Njegova sklonost helvetskoj konfesiji u svakom je slučaju ojačala pred prizorima nasilja, odnosno prateći tiskovine na temu vjerskih rasprava.⁵ Na prostoru s vjerski mješovitim stanovništvom odcjepljenje protestantskih crkava trajalo je jako dugo, sve do prve trećine 17. st. Na dvoru Batthyányjevih, u doba Boldizsára i sina mu Ferenc, kalvinisti su imali najveći utjecaj. Nakon Ferencove smrti stručna literatura govori o »evangeličkome preokretu«. Ádám Batthyány odlučio se 1629. pokatoličiti, pa je 1640. u Güssing pozvao franjevce.⁶

1 Jedan od najpotpunijih genealoških sažetaka: András Koltai, *Batthyány Ádám és könyvtára* (Ádám Batthyány i njegova knjižnica). Budimpešta-Segedin 2002, OSZK–Scriptum Rt. (*A Kárpát-medence koraiújkori könyvtárai. Bibliotheken im Karpatenbecken der frühen Neuzeit. IV.*) (Koltai 2002): 284–291).

2 Supruga mu je bila Dorica Zrinska.

3 Supruga mu je bila Eva Poppel Lobkowitz.

4 Supruge su mu bile Aurora Formentini i Catharina Wittmann.

5 Péter Ötvös je u svojem predgovoru naslikao Boldizsárov suvremeni portret: *Bibliotheken in Güssing im 16. und 17. Jahrhundert*. Hrsg von István Monok, Péter Ötvös. Band II: István Monok–Péter Ötvös–Edina Zvara, *Balthasar Batthyány und seine Bibliothek*. Eisenstadt 2004. (Burgenländische Forschungen. Sonderband XXVI.) (Monok–Ötvös–Zvara 2004)

6 O vjerskim pripadnostima pojedinih naraštaja obitelji i o promjenama konfesijskoga sastava dvora András Koltai napisao je jezgrovitu studiju s cjelovitom bibliografijom: Koltai 2002: 5–8, 16–20, 24–29; Vidi: Sándor Eckhardt, *Batthyány Boldizsár a francia udvarnál* (Boldizsár Batthyány na francuskome dvoru). *Magyarságtudomány* 1943, 36–44.

Promjene u shvaćanjima vjere, smještaj posjeda Batthyányjevih, na razmeđu austrijskih povijesnih pokrajina, Ugarske i Turskoga carstva, posebice Boldizárova duhovna otvorenost,⁷ osoblje pristiglo ženidbama Ferenc i Ádáma, utjecalo je na to da su se na güssinškome dvoru pojavile i na dulje ili kraće vrijeme ondje nastanile brojne znamenite ličnosti.⁸ Protestantska škola, koju su podupirali Boldizsár i Ferenc, tiskara te Ádáмова »dvorska škola« kao ustanove privlačile su suvremenike.⁹ U okviru ove studije nemoguće je navesti svakoga poimence, ali se najistaknutiji moraju spomenuti. Među protestantskim dušobrižnicima ističu se István Beythe, István Pathai i János Pálfi Kanizsai,¹⁰ a važno je navesti i brojne štajerske, koruške, češke, falačke, württemberske i bavarske izgnanike koji su posjetili dvor, među kojima je nekolicina dobila i zaposlenje na obiteljskim posjedima.¹¹ Mnogi su od njih svojim prilozima pridonijeli povećanju obiteljske knjižnice te knjižnice protestantske škole.¹² Prijelaskom Ádáma Batthyányja

na katoličanstvo na dvoru je došlo do novih odnosa. Uz isusovca Mátyása Vernicha spomena su vrijedni i župnik Mihály Lónyi, te franjevci Antal Nagy, Sámuel Kéri i Gergely Malonfalvay među güssinškim katoličkim dušobrižnicima. Valja imati na umu, da su u ono doba čak i stranci uočili suvremenost Ádáмова dvora i odgoja njegovih sinova Kristófa i Pála.¹³

Obogaćivanje obiteljske knjižnice osiguravale su i uznapredovale znanstvene veze tijekom 16. st. S punim pravom možemo govoriti o »humanističkome krugu«, jer su Güssingom prošli David Chytraeus,¹⁴ Carolus Clusius,¹⁵ Elias Corvinus,¹⁶ odnosno Johann Kepler.¹⁷ Od korespondenata ističu se prirodoslovac Felizian von Herberstein, liječnici Nicolaus Pystalotius, Joannes Homelius i Cesare Franco te arhitekt Pietro Ferrabosco.¹⁸

Zahvaljujući intelektualnoj živosti dvora, Johannes de Manlius (o. 1540.–o. 1605.), doselio se 1582. u Güssing s tiskarskom opremom te do 1585., a potom i od 1595. do 1597. izdao ukupno dvade-

7 Jedan od zanimljivijih primjera za to je nabava slike Pietera Brueghela st. Usp. Imre Katona, *Brueghel i Batthyányjevi*. Bp., 1979, Magvető Kiadó.

8 Usp. István Monok, *Die kulturvermittelnde Rolle des Batthyány-Hofes an der Wende vom 16. zum 17. Jahrhundert*. Deutsche Sprache und Kultur, Literatur und Presse in Westungarn/Burgenland. Hrsg. von Wynfrid Krieglleder, Andrea Seidler. Bremen 2004, Edition Lumière, 75–90. (Monok 2004).

9 Ogljedna raščlamba Ádáмова dvorskoga života s opširnim razmatranjima prethodnih događaja: Koltai 2002.

10 Imre Katona, *A Batthyányiak és a reformáció* (Batthyányjevi i reformacija). Savaria 5–6 (1971–72), 435–466.

11 István Monok, *Württembergi exulánsok Batthyány Ferenc udvarában* (Württembergški izgnanici na dvoru Ferenc Batthyányja). MKSz 2003: 205–211.; Usp.: *Exulanten aus Bayern, Oberpfalz und Pfalz am Batthyány-Hof an der Wende des 16. und 17. Jahrhunderts*. Ungarn Jahrbuch 2004 [2005]: 225–234.

12 István Monok, *Die Bibliothek des Johann Jacob Knaus. Die Reste einer württembergischen protestantischen Bibliothek in Güssing*. Jahrbuch des Ungarischen Kulturinstitutes in Stuttgart. Hrsg. von Gyula Kurucz. Stuttgart 2003, 138–146.

13 István Monok, *Egy flamand utazó pozsonyi élményei 1662-ből. – De belevenissen van een Vlaams reiziger in Pozsony (1662)* (Požunski doživljaji flamanskoga putnika iz 1662). Erasmus. 1989. proljeće. 31–34, izdanje putopisa. I. a.: *A Belga Kínáhyi Könyvtár magyar vonatkozású útleírásai* (Mađarski putopisi iz Belgijske kraljevske knjižnice). Lymbus. Művelődéstörténeti Tár. I. Szeged 1989, 37–76. Separat: A Lymbus Füzetei 3. (Lymbusovi svesci)

14 Usp. Béla Holl, *Adatok David Chytraeus magyarországi vonatkozásairól* (Podaci o mađarskim vezama Davida Chytraeusa). Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XVIII, Szeged 1981, 55–63.

15 *Führer durch die Clusius-Gedächtnisstätten in Güssing*. Bearb. von Stephan Aumüller. Mit zwei Beiträgen von Otto Guglia. Eisenstadt 1973.; Festschrift anlässlich der 400jährigen Wiederkehr der wissenschaftlichen Tätigkeit von Carolus Clusius (Charles de l'Escluse) im pannonischen Raum. Eisenstadt 1973. (Burgenländische Forschungen. Sonderheft V.)

16 Ödön Szabolcs Barlay, *Boldizsár Batthyány und sein Humanisten Kreis*. Magyar Könyvszemle, 1979, 231–251; I. a.: *Elias Corvinus és magyar barátai* (Elias Corvinus i njegovi mađarski prijatelji). Magyar Könyvszemle, 1977, 345–353.

17 Kepler je u Güssingu bio vjerojatno onda kad je solidarizirajući se s protestantima prognanima iz Graza demonstrativno napustio sveučilište.

18 András Koltai, *A Batthyány család körmendi központi levéltárának kutatástörténete* (Povijest istraživanja körmendske središnje arhive obitelji Batthyány). Levéltári közlemények, 2000, 207–231. Odnedavna na izdavanju korespondencije Boldizsára Batthyányja radi Dóra Bobory.

setdvije knjige.¹⁹ Uz prigodna izdanja, kalendare i protestantske polemičke spise, izdao je i popis panonskoga bilja Carolusa Clusiusa, te travarsku knjigu Andrása Beythea.²⁰ Manlius je još pod zaštitom Jurja Zrinskoga, šogora Boldizsára Batthyányja, tiskao na tome području, u Varaždinu (1586.–1587.), Monyorókeréku (1587.–1592.) i Németlövü (1592.–1593.). Nakon drugoga boravka u Güssingu pod zaštitom Nádasdyjevih, tiskao je i u Keresztúru i Sárváru (1601.–1605.).

Što se povijesti güssinške knjižnice tiče ostalo nam je mnogo dokumenata. Nažalost, katalog obiteljske knjižnice nije se sačuvao. Sačuvani su, do duše, računi knjiga koje su izdali Erhardt Hiller (Beč), Erhardt Widmar (Graz) i Jean Aubry (Frankfurt na Majni), nabrajajući knjige koje je Boldizsár kupio. Ovaj popis naslova nadopunjuju one knjige koje su se očuvale do današnjih dana, poglavito građa sačuvana u mjesnome franjevačkome samostanu güssinške protestantske škole. O Boldizsárevu knjižnome ukusu svjedoče i navodi koji su nam ostali u pismima.²¹ Taj se ukus u velikoj mjeri²² razlikovao od ukusa ostalih onovremenih velikaša.

Pisana se kultura u ovome kraju uz latinski širila i posredstvom njemačkoga i talijanskoga jezika. Na dvoru Batthyányjevih potrebe za knjigama i papirom, a jednako tako i modernim predmetima za svakodnevnu uporabu (namještajem, priborima

za jelo, novim vrstama povrća, cvijeća itd.), namirivale su se iz Graza, odnosno Beča, ali ni ponuda mletačkoga tržišta ne bijaše im strana. Ako nije bilo moguće drukčije, onda uz pomoć dostojanstvenika srodne obitelji Zrinski.²³ Boldizsár Batthyány i obiteljski naraštaji iz 16. stoljeća gotovo su jedine među svim mađarskim aristokratskim obiteljima bile francuski orijentirane.²⁴ Premda francuske ideje o protjerivanju Turaka iz Europe i uz to vezane ideje o politici velesile nisu bile strane nijednomu članu te obitelji, ipak se ne može reći da je u pozadini svega stajala politika. Francuski jezik na dvoru Batthyányjevih u svakom slučaju bio je u uporabi mnogo prije nego kod drugih istočnoeuropskih aristokratskih obitelji. Jedan od Boldizsárovih savjetnika u nabavci knjiga, Jean Aubry bijaše zet Andréa Wechela kojega je glava obitelji poznavala još iz Pariza kao hugenotskoga tiskara.²⁵ Literatura o vremenu francuskih vjerskih ratova ili francuska lijepa književnost na taj način dospjela je u Güssing, a velikaš je nekoliko francuskih izdanja darovao i protestantskoj školi.²⁶ Ni izdanja ženevskoga hugenotskoga tiskara Roberta Estiennea nisu u školsku knjižnicu dospjela slučajno.²⁷ Općenito se može reći i to, da je snošljivi ton zapadnomadžarskih vjerskih rasprava bio potpomognut vjerskom raznolikošću koju je predstavljala knjižnica protestantske škole, čiji je znatni dio prikupio Boldizsár. U njoj su u svoji

19 Sažeto vidi: Judit V. Ecsedy, *A könyvnyomtatás Magyarországon a kézisajtó korában 1473–1800*. (Tiskanje knjiga u Ugarskoj u doba ručnoga tiskarstva 1473–1800). Bp., 1999, Balassi Kiadó, 70–73., i Judit V. Ecsedy, *A régi magyarországi nyomdák betűi és díszei 1473–1600* (Slova i ukrasi starih mađarskih tiskara 1473.–1600.). Bp., 2004, Balassi Kiadó (Hungariae Typographica I.), 117–122.

20 RMNy 535, odnosno RMNy 811.

21 Sažeto, uz bibliografiju: Monok–Ötvös–Zvara 2004.

22 Do dana današnjega najpotpuniji opis njegove knjižnoskupljačke djelatnosti: Béla Iványi, *Batthyány Boldizsár a könyvbarát* (Prijatelj knjige Boldizsár Batthyány). *A magyar könyvkultúra múltjából. Iványi Béla cikkei és anyaggyűjtése* (Iz prošlosti mađarske književne kulture. Članci i sabrani materijal Béle Iványija). Prilagodili tisku i dodatak uredili János Herner i István Monok. Szeged 1983 (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 11. – ADATTÁR 11.) (Pohrana podataka o intelektualnim pokretima 16.–18. st. 11.) 389–435.

23 Juraj Zrinski pokatkad bi skrenuo posebnu pozornost svojega šogora na poneku zanimljivu knjigu ADATTÁR 11. 553–554.

24 István Monok, *A francia könyv jelenléte a magyarországi olvasmányanyagban a 16–18. században* (Prisustvo francuske knjige u čitalačkom korpusu Ugarske od 16. do 18. stoljeća). *Tanulmányok Szakály Ferenc emlékére* (Studije u spomen Ferenc Szakálya). Urednik: Pál Fodor, Géza Pálffy i István György Tóth. Bp., 2002, MTA TTI (Gazdaság- és társadalomtörténeti kötetek. 2.) (Gospodarstveni i sociološki svesci. 2.) 270–290.

25 Monok–Ötvös–Zvara 2004: 19–99., Robert Evans, *The Wechel Presses. Humanism and Calvinism in Central Europe 1572–1627*. Oxford, 1975 (Past and Present. Supplement, 2.).

26 Monok–Ötvös–Zvara 2004. Djela izdana u Bordeauxu, Ženevi, Lyonu, Montbéliardu, Morsecu i Parizu.

27 Monok–Ötvös–Zvara 2004: Br. 60, 66, 441.

svojoj širini, gotovo do nonkonformističnih vjerskih gledišta, bili nazočni gotovo svi ogranci reformatorske i evangeličke teologije.

O nabavci knjiga Ferenc Batthyányja znamo veoma malo. Poznate su njegove veze s mađarskim suvremenim intelektualcima, kao što su Bálint Balassi, Kristóf Lackner, Albert Szenci Molnár i dr., te otvorenost primanju izgnanika koju je njegov dvor sačuvao. Njegova supruga Eva Poppel Lobkowitz (1585?–1640.), te osobe s dvora koje su je pratile na putovanjima u Mađarsku, širili su kulturne vidike zahvaljujući kojima su na Batthyányjeve posjede pristizale napredne ideje. Nakon izbivanja Tridesetogodišnjega rata s čeških, falčkih i šleskih područja pristigao je i bio primljen veliki broj protestantskih svećenika.²⁸ Ferencov se dvor trudio slijediti suvremene protestantske dvorove, te su zacijelo i zbog toga u Güssing dospjela wolfenbüttelska dvorska pravila.²⁹ Duhovno je obličje dvora, međutim zadržalo izrazito vjerski karakter. Velikaš i njegova supruga su se – dijelom i zbog primoranosti – neposredno bavili i crkvenim prilikama na svojim posjedima, a i određeni su dvorski intelektualci pristigli iz protestantskih svećeničkih krugova. Tu situaciju dobro predodčuje i broj očitanih propovijedi na sahrani Ferenc Batthyányja 13. rujna 1625. Na sahrani preminuloga velikaša čulo se 20 mađarskih, 17 njemačkih te 5 propovijedi na hrvatskome jeziku.³⁰

Ádám Batthyány u vrijeme smrti svojega oca bio je još maloljetan, pa je pravo na upravljanje posjedima mogao preuzeti tek u ograničenoj mjeri. Kad je stasao u mladića pogoršao mu se odnos s majkom, koji je postao još teži nakon njegova prelaska na katoličanstvo 1629.³¹ Slično lektiri velikaških sinova njegova naraštaja, i kroz Ádámove su ruke prošle knjige tradicionalnih teoloških, ljetopisnih i pravnih sadržaja. Pored toga u knjižnici se ističe i onodobna suvremena povijesna književnost, te literatura iz vojne teorije i fortifikacije. Slijedeći očev tradicionalni primjer posvećivanja pozornosti mađarskoj kulturi, nabavio je veliki broj domaćih izdanja (udio mađarskih knjiga na njegovu popisu znatno je veći od onodobnoga prosjeka). Jednako je tako važna i njegova pokroviteljska djelatnost kojom je podupirao mađarsku katoličku književnost te pojavljivanje prigodnih izdanja.³²

Uvid u povijest güssinške obiteljske knjižnice može se dakle steći iz arhivskih dokumenata. Od knjiga su pronađene jedino one što su ih pojedini članovi obitelji dali u javne nadarbine. Zbog nedostatka izvora knjižnici obitelji Batthyány od druge polovice 17. st. gubi se trag. Izvjesno je da je knjižnica nakon protjerivanja Turaka, možda već krajem 1680-ih godina, dospjela u Körmend.³³ Ondje je ostala do kraja II. svjetskoga rata, a o njezinoj sudbini nakon toga ne postoje pouzdana vrela.

28 Monok 2004. Vidi: zabilješku 8!

29 Heinrich Herzog von Braunschweig d. Jüngere, *Hoffgerichte ordnung des ... Hern Heinrichs des Jüngereren Hertzogs zu Braunschweig und Lünenburg etc. Newlich geordnet und aufgericht.* Wolfenbüttel, 1556, Henning Rüden's Erben. Güssing, Franziskanerkloster 3/25.

30 *A körmendi Batthyány-levéltár reformációra vonatkozó oklevelei I. 1527–1625.* (Povelje o reformaciji iz Batthyányjevog körmenskoga arhiva I. 1527.–1625.). Građu sabrao Béla Iványi. Pod tisak uveo László Szilasi. Szeged 1990. (Baza podataka o povijesti duhovnih pokreta 16.–18. st. 29/1.) 322–329.

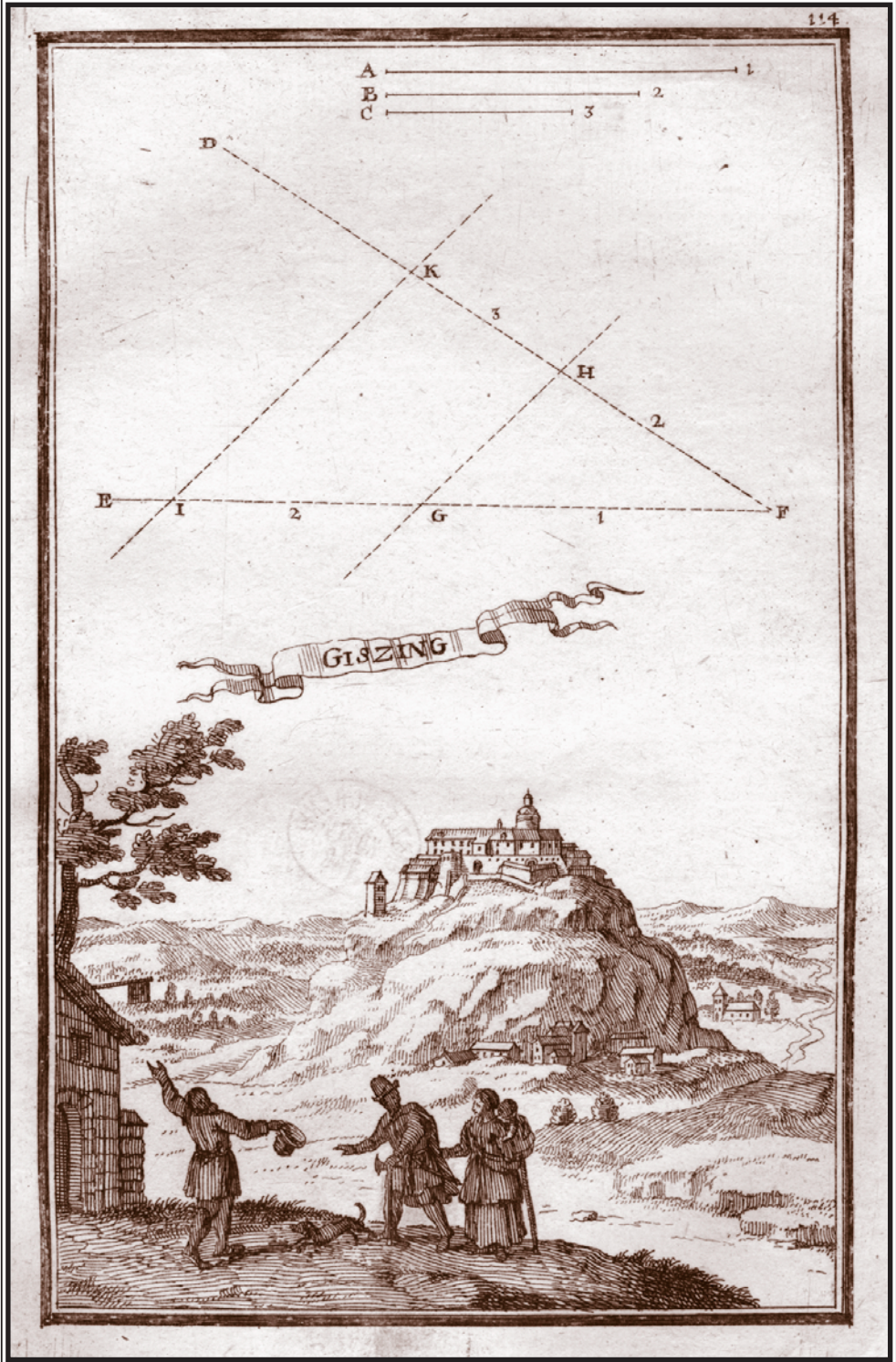
31 Koltai 2002: 20–29.

32 Bilješke i usporedbu pojedinih stavaka vidi u Koltai 2002: 148–268.

33 Koltai 2002: 269.

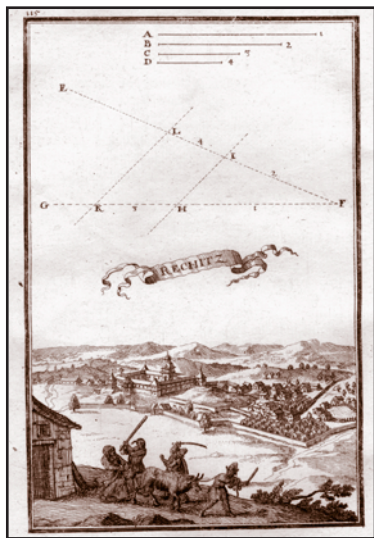
MARTINUS ROTA, CAROLUS CLUSIVS, 1575. OSZK APP. H. 147., BAKROREZ

1.

OPIS IZLOŽENIH PREDMETA

1. GRAVURA S PRIKAZOM GÜSSINGA (NÉMETÚJVÁR) Bakrorez, 170×115 mm (Justus van der Nypoort) Burckhard von Birckenstein, Anton Ernst: Ertzherzogliche Handgriffe dess Zirckels und Linials. Wien, 1686, Johann Van Ghelen. 4° – OSZK App. H. 1217

2. PRIKAZ ROHONCA (RECHNITZ) Bakrorez, 170×115 mm (Justus van der Nypoort) Burckhard von Birckenstein, Anton Ernst: Ertzherzogliche Handgriffe dess Zirckels und Linials. Wien, 1686. 4° – OSZK App. H. 1217

3. BOLDIZSÁR III. BATTHYÁNY (nepoznati autor, 17. stoljeće) Ulje na platnu, 223×140 cm, Mađarski nacionalni muzej, kat. br. 561

4. RAČUNI KNJIGA koje je frankfurtski i bečki trgovac knjigama Jean Aubry izdao Boldizsáru Batthyányju, 1588. Izvornik: Mađarski Državni Arhiv, P 1314 obitelj Batthyány Lt. Missiles, Nr. 1073–1079.

Jean Aubry bio je jedan od zetova Andréa Wechela († 1581.), hugenotskoga tiskara prebjegloga iz Pariza u Frankfurt na Majni (drugi mu je zet bio Claude de Furne), koji je bio zadužen za srednjoeuropske veze. Boldizsár im je Batthyány bio jedna od prvih stranaka iz Ugarske. U hanauskoj tiskari Aubryjevih sinova izašlo je Calvinovo djelo *Institutio* u prijevodu Alberta Szencija Molnára (1624., RMNy 1308). Obitelj je Wechel početkom

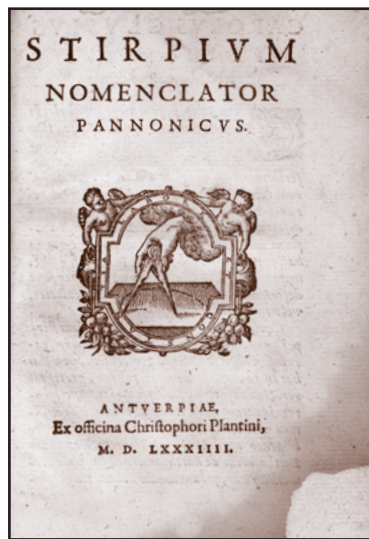
17. st. bila čvrsto povezana i s Ferencom Batthyányjem, nakon čije smrti su Andrés Wechel (Tejfalu, 1637.–1645.) i János Zsigmond Wechel (Somorja, 1650., Kőszeg, 1651.–1668.?) održavali u pogonu Batthyányjevu protestantsku knjižnicu. O tome vidi: R. J. W. Evans, *The Wechel Preses: humanism and Calvinism in Central Europe 1572–1627*. Oxford, 1975., Past and Present Society; Judit Ecsedy: *A könyvnyomtatás Magyarországon a kézisajtó korában, 1473–1800*. Budimpešta 1999, Balassi Cop. 105–109.

5. JEREMIAS HOMBERGER, *Viola Martia Ieremiae Hombergeri Fritislariensis. Habet hic libellus piam praeparationem ad percipiendam coenam dominicam forma colloquij inter pastorem et confitentem instituti expositam.* Gyssingae, 1582, Johannes Manlius, RMNy 518, primjerak: Güssing OFM 3/79

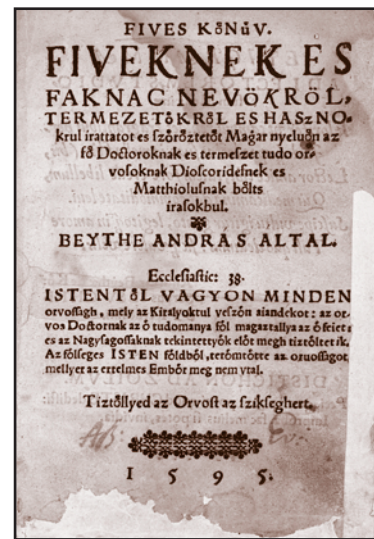
Evangelički nauk o ispovijedi. Posveta *Jeremias Hombergerus ... provincialis ecclesiae, quae Augustanae confessionis est pastor adolescentulo dr. Francisco ... Balthasaris Budiani liberi baronis in Gysingen, domini in Slenningen etc. Rom. caesareae majestatis consilarii, reg. majest. Hungar. Archidapiferi filio*, u Grazu, 14. svibnja 1582. Ispovijed i odrešenje u njem su izrečeni u obliku pitanja i odgovora. Manlius je bio poznati i priznati tiskar u Laibachu (Ljubljani), ali ga je katolički orijentirani austrijski dvor, čuvši za njegov plan o izdavanju protestantske Biblije, protjerao iz austrijskih povijesnih pokrajina. Protestant Boldizsár Batthyány srdačno ga je primio na svojem güssinškome posjedu. Sve do kraja života radio je u Ugarskoj, dobivajući poslove i od drugih velikaških obitelji (Zrinski, Nádasdy i dr.).

6. CHARLES DE L'ÉCLUSE, *Stirpium nomenclator Panonicus.* Antverpiae, 1584, Christophorus Plantinus, 8° RMNy 538, OSZK RMK I. 205

Latinsko-mađarsko nazivlje biljaka s područja Ugarske. Sudeći prema godištu i nadnevku predgovora güssinško je izdanje (RMNy 536, 1583.) nedvojbeno nastalo prije ovog izdanja. To potvrđuju i uočljivi ispravci u tekstu. Glavina priveza sadržava i poneke mađarske riječi, poglavito imena biljaka, te je s gledišta domaće botanike veoma važan, jer su u njem po prvi put objavljena staništa 335 biljaka iz Zapadne Ugarske. U tim se dvama djelima navodi oko 480 različitih ugarskih biljaka. Charles de l'Écluse (1526.–1609.), drugim imenom Carolus Clusius, jedan je od utemeljitelja moderne botanike. Njegovo je istraživanje panskog flore podupirao i Boldizsár Batthyány, a o mađarskome ga je nazivlju biljaka obavješćivao güssinški propovjednik István Beythe. Glavni je vrtlar bečkoga carskoga dvora kasnije postao pokretačem nizozemske proizvodnje lukovica tulipana.

7. ANDRÁS BEYTHE, *Fives könyv. Fiveknek es faknac nevökröl, természetökröl es hasznokrul irattatot, es szöröztetöt magyar nyelüön az fő doctoroknak es természet tudo orvosoknak Dioscoridesnek es Matthiolusnak böltis irasokbul Beythe Andras által.* Nymet Vivaratt, 1595 Johannes Manlius (*Knjiga trava. O imenima trava i drveća, o njihovu uzgoju i koristi, napisana na mađarskome jeziku izdana iz rukopisa glavnih doktora i liječnika prirodoslovaca Dioscoridesa i Matthiolusa posredstvom Andrasa Beythea.* U Güssingu, 1595., Johannes Manlius), 4° RMNy 766, OSZK RMK I 278

Knjiga o ljekovitim travama. U njoj su nabrojani poznatiji mađarski i latinski nazivi, te mađarske inačice naziva, djelovanje i primjena u liječenju 275 biljaka. Autor, koji u posveti sebe navodi kao slugu na Güssinškome crkvenomu saboru, bio je sin znanstvenika i svećenika Istvána Beythea.

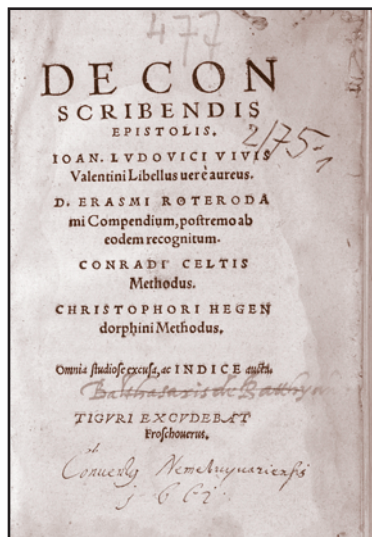
8. ISTVÁN BEYTHE, *Az zentök fö ineptiröl való evangeliomok, magyarazattjokkal özue, extendö által. ... – Fö innep napocra való epistolak magyarazattj extendö által, ... Nimöt Vij Várat, 1584, Johannes Manlius (Evangelistari o blagdanima glavnih svetaca u godini s objašnjenjima. ... – Objasnjenja epistula na glavne blagdane tijekom godine, ... U Güssingu, 1584., Johannes Manlius), 4° RMNy 554, OSZK RMK I 213, RMK I 214*

Evangelické postile. Posveta Istvána Beythea iza prve naslovnice dvodijelnoga sveska upućena je gospođi Dorici Zrinskoj ... supruzi ... Boldizsára Batthyányja, i datirana 1. prosinca 1584. u Güssingu. U prvome su dijelu objaš-

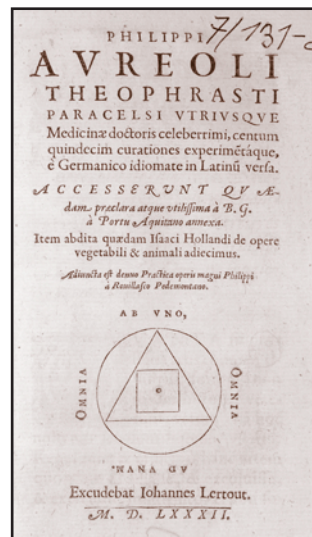
njenja evangelistara sa svetačkim blagdanima. Na kraju je pogovor upućen *Vjernim čitateljima* i kolofon, prema kojemu je djelo tiskao Joannes Manlius uz potporu Boldizsára Batthyányja. U drugome su dijelu objašnjenja poslanica svetačkih blagdana. István Beythe bio je protestantski propovjednik, učitelj, crkveni pisac i prirodoslovac. Od 1565. svećenik je na dvoru Bánffyjevih u Donjoj Lendavi, od 1574. propovjednik, crkveni pisac i prirodoslovac, a od 1576. dvorski dušobrižnik Boldizsára Batthyányja u Güssingu. Na sinodi u Csepregu 1587. objavio je kanone kojima su se usprotivili ortodoksnim luteranskim arhidakoni. Na kolokviju u Csepregu 1591. došlo je do otvorenoga raskola između Beythea i luterana, zbog čega se kasnije odrekao biskupskoga naslova.

9. JOHANNES LUDOVICUS VIVES; Erasmus Rotterdams, Desiderius, ed.: *De conscribendis epistolis Ioann. Ludovici Vivi libellus vere aureus. D. Erasmi Roterdami compendium postremo ab eodem recognitum. Conradi Celtis methodus. Christophori Hegendorphium methodus. Omnia studiose excusa, ac indice aucta. Tiguri, [s. a.], Christophorus Froshoverus. – Gualterus poeta; Eck, Oswald ab, ed.: Alexandreidos ... Libri Decem. Ingolstadii, 1541, Alexander Weissborn. 8° – Güssing OFM 2/75*

Zabilješke na naslovnici: (1) *Balthasaris de Batthyan;* (2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* Ovaj svezak lijep je dokaz humanističkog obrazovanja Boldizsára Batthyányja, a svjedoči i o tome da je velikaš güssinškoj protestantskoj školi darovao veoma korisnu knjigu. Ta je knjižnica sredinom 17. stoljeća došla u vlasništvo franjevača.

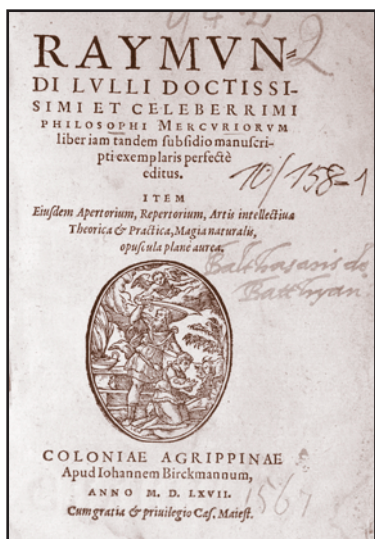
10. JOHANNES SPORISCH, *Idea medici, cum Tractatu de symptomatibus crudelissimis, quae sacrificiationi et curcubitularum usui Brunae incolis in Marchionatu Moraviae superuenerunt: et De debre epidemii anni ab incarnatione Servatoris nostri 1580. Francfurti, 1582, apud haer. Andreae Wecheli. – Theophrastus Paracelsus, Philippi Aureoli Theophrasti Paracelsi ... Centum quindecim curationes experimentaque e Germanico idiomate in Latinum versa. Accesserunt quaedam praeclara atque utilissima a B. G. a Portu Aquitano annexa. Item abdita quaedam Isaaci Hollandi de opere vegetabili et Pedemontano(!) Genevae, 1582, Johannes Lertout. – Theophrastus Paracelsus; Gerard Dorn, interpr.: Con-*

geries Paracelsicae chemiae de transmutationibus metallorum, ex omnibus quae de his ab ipso scripta reperire licuit hactenus. Accessit Genealogia mineralium atque metallorum omnium eiusdem autoris. Francfurti, 1581, Andreas Wechel. 8° – Güssing OFM 7/131

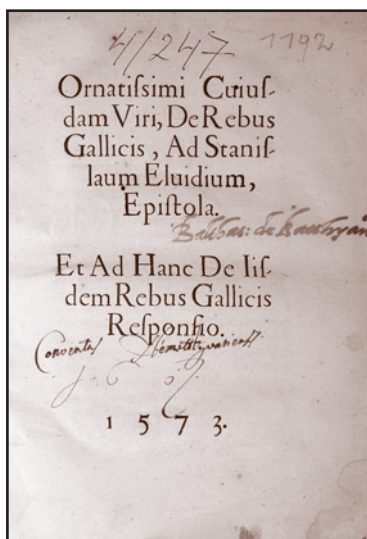
Zabilješke na naslovnici: (1) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661; (2) *Balthasaris de Batthyan*

11. RAIMUNDUS LULLUS, *Mercuriorum liber iam tandem subsidio manuscripti exemplaris perfecte editus. Item Eiusdem Apertorium, Repertorium, Artis intellectiuae Theorica et practica Magia naturalis opuscula plane aurea. Coloniae Agrippinae, 1567, Johann Birckmann. – Raimundus, Lullus, De secretis naturae, seu de Quinta essentia liber unus, in tres distinctiones diuisus, omnibus iam, partibus absolutus. Adiecta est eiusdem epistola ad Regem Robertum de Accuratione lapidis Philosophorum: cui adiunctus et tractatus de quis ex scriptis Raymundi super Accurtationis epistolam ab Artis studioso collectus. Coloniae, 1567, Johann Birckmann. 8 ° – Güssing OFM 10/158*

Bilješka na naslovnici: *Balthasaris de Batthyán* Posjet Charlesa L'Éclusea i Johanna Keplera (upitan) dobar je pokazatelj interesa dvora Batthyányjevih za prirodne znanosti. Zbog toga je bilo važno da se u dvorskoj knjižnici nađu temeljne suvremene knjige s područja medicine i astronomije.
Zabilješke na naslovnici: (1) *Balthasaris de Batthyán*, (2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661

12. GUY DUFAUR DE PIBRAC; *Stanislaus Elvidius, Ornatissimi cuiusdam Viri de Rebus Gallicis ad Stanislaum Eluidium Epistola. Et ad hanc de iisdem Rebus Gallicis Responso. Paris, 1573, Frédéric Morel. 4 ° – Güssing OFM 4/247*

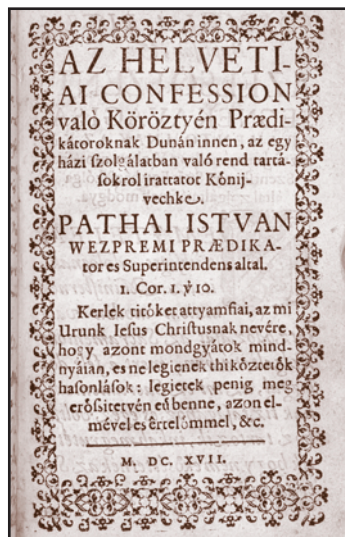
Zabilješke na naslovnici: (1) *Balthasaris de Batthyán*, (2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661

Progoni francuskih protestanata, hugenota započeli su u vrijeme boravka Boldizsára Batthyányja u Francuskoj. Događaje vezane za vjerski rat do kojega je došlo nakon pokolja u Bartolomejskoj noći (1572.) mađarski je velikaš pratio u stopu te se trudio pribaviti i najnovija francuska književna djela. To potvrđuju i na njegovo ime poslani računi za knjige s navedenim naslovima djela. Sačuvan je tek maleni broj tih knjiga. Djelo Guya Dufaura jedno je od tih rijetkih knjiga.

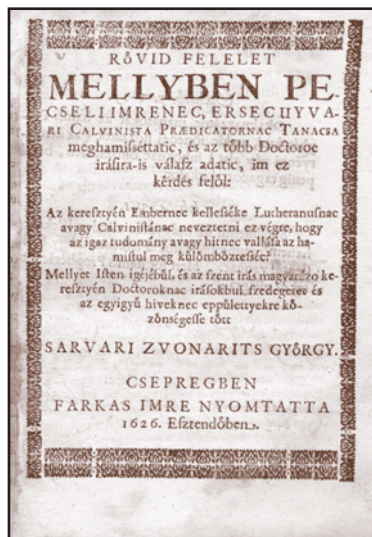

13. FERENC BATTHYÁNY, II. (nepoznati autor, 17. stoljeće) Ulje na platnu, 217×125 cm – Mađarski nacionalni muzej, kat. br. 566

14. ISTVÁN PATHAI, *Az helvetiai confession való köröztyén praedikátoroknak Dunán innen, az egyházi szolgálatban való rend tartásokról irattatot könjvechke...* (Knjižica napisana za kršćanske propovjednike helvetske konfesije u Zadunavlju o provođenju obreda u crkvenoj službi...) Güssing, 1617., Máté Bernhard, 8 ° RMNy 1143A, Debrecin, Sveučilišna knjižnica 753.536 Kalvinistička Agenda. Izdavanje djela govori o tome da je dvor Ferenc Batthyányja 1617. bio helvetske vjerske orijentacije unatoč tomu što je njegova supruga Éva Lobkowitz Poppel bila luteranka. Pisac Pathai (1555.–1632.) svojim je djelovanjem služio pomirenju dviju protestantskih strana.

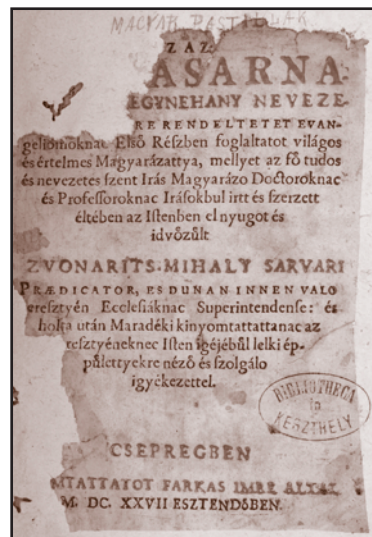

15. GYÖRGY ZVONARICS, *Rövid felelet, mellyben Pecseli Imrenec, ersec ujvari calvinista praedicatornac tanacsza meghamisittatic, és az több doctoroc írástra-is válasz adatic im ez kérdés felől: az keresztyén embernek kellesséke lutheranusnac avagy calvinistának nevezeteni...*, mellyet... közönségesse tött sarvari Zvonarits György. (Kratok

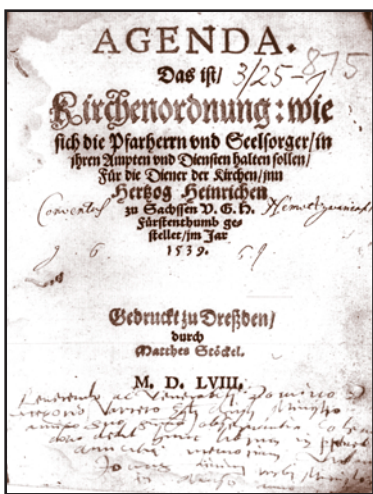
odgovor u kojem Imri Pecselij, güssinškomu propovjedniku, nadbiskup zabranjuje učenje, te daje odgovor na napise mnogih doktora o pitanju: treba li se protestant nazivati luteranom ili kalvinistom..., kojega je... objavio György Zvonarics.) Imre Farkas, u Csepregu, 1626. 4 ° RMNy 1354, Željezno, Esterházy-Bibliothek
Evangelički polemički spis. Autor je posvetu uputio gospođi Évi Poppel... udovici... Ferenc Batthyánija. Ime Györgya Zvonaricsa upisano je 1620. u matičnu knjigu pohadatelja wittenberškoga sveučilišta. Vrativši se u Sárvár postao je upraviteljem evangeličke škole, a nakon toga postaje odgojiteljem i službenikom kod obitelji Batthyány u Güssingu. U ovome djelu ulazi u raspravu s djelom reformatora Imrea Pécse-lijja Királya, objavljenom u Košicu 1621. te opravdava nazive luteran i kalvinist, jer se prava vjera od lažne samo tako može raspoznati.

16. MIHÁLY ZVONARICS, *Magyar postilla, az az vasarnapokra es egynehany nevezetes innepekre rendeltetett evangeliomoknak első részben foglaltatot világos és értelmes magyarázattya, mellyet az fő tudos és nevezetes Szent Irás magyarázó doctoroknak és professoroknak írsokbul irtt és szerzett élteben az Istenben elnyugot és idvözült Zvonarits Mihaly sarvari praedicator és Dunan innen valo keresztyén ecclesiának superintendense, és holta után maradéki kinyomattattatnac...* (Mađarske postile, to jest u prvom dijelu evanđelja naručenima za nedjelje i neke važne blagdane jasno i razumno sročena objašnjenja, koja je na temelju spisa velikih znanstvenika i slavnih doktora poznavatelja Svetoga pisma za života napisao

i prikupio u Gospodinu preminuli i štovani sárvárski propovjednik i superintendant zadunavskih protestantskih crkava Mihály Zvonarics, te koje su po njegovoj smrti tiskane...) Imre Farkas, u Csepregu, 1627. 4 ° RMNy 1380, OSZK RMK I. 560

Evangeličke postile. Posveta upućena gospodinu grofu Pálu Nadasdiju, nasljedniku posjeda Fogaras i velikome županu županije Vas... također i... njegovoj supruzi... gospođi Judit Revai datirana je 9. lipnja 1627. u Csepregu. Potpisnici posvete su csepřeški propovjednik István Lethenyi i češki István Zvonarics, te preceptor Ádáma Batthyánija, György Zvonarics. Troškove izdavanja su, osim Nadasdyjevih, podmirile Erzsébet Czobor, udovica Györgya Thurzóa, Mária Forgách, udovica Pétera Révayja te Éva Poppel, udovica Ferenc Batthyányja.

17. JUSTUS JUSTUS; Georgius Spalatinus; Casparus Creutziger; Fridericus Mylius; Justus Menius; Johann Heinrich Hertzog zu Sachssen Weber: Agenda. Das ist, Kirchenordnung: wie sich die Pfarrherrn und Seelsorger, in jhren Ampten und Diensten halten sollen, Für die Diener der Kirchen, jnn Hertzog Heinrichen zu Sachsen V. G. H. Fürstenthumb gestellet, im Jar 1539. Dresden, 1558, Matthias Stöckel. –Heinrich Hertzog v. Braunschweig d. Jüngere: Hoffgerichte ordnung des ... Hern Heinrichs des Jüngereren Hertzogs zu Braunschweig und Lünenburg etc. Newlich geordnet und auffgericht. Wolfenbüttel, 1556, Henning Rüden's Erben. – August Sachsen, Kurfürst: Die Ehe wirdt vornemlich, von wegen der Glutfreuntschafft, Darnach auch von wegen der Schwegerschafft, wie folgend zusehen, verboten. Dresden, 1557(?), Matthias Stöckel. – General Articul und gemeinder bericht, wie es in den Kirchen mit den Pfarherrn, Kirchendienern, den

Eingepfarten, und sonst allenthalb ordentlich, auff Hertzogen Augusten Churfürsten zu Sachsen etc. in jüngst verschienen Fünff und verordente und beschebene Visitation, behalten werden soll. M.D.LVII. Dresden, 1557, Matthias Stöckel. – Ferdinandus, I., rex: Abdruck des Passawischen Vortrags: so den andern Monats tag Augusti/Anno Lij etc. auffgericht worden. Dresden, ca. 1555, Matthias Stöckel. 4° – Güssing OFM 3/25 Pristustvo ovoga sveska u Güssingu dobro pokazuje koliko je zanimanje Ferenc Batthyányja spram ustrojstva crkava i dvorskoga života u Njemačkoj. Crkve u Donjoj Saskoj vodile su se prema ustroju što ga je u 16. st. uspostavio Johann Bugenhagen (Kirchenordnung), dok je izborni vladar o ostvarenju toga ustroja vodio posebnu brigu. Wolfenbüttelski dvor bio je svojevremeno jedan od najmodernijih. U 17. st. ondje je osnovana i posebna plemićka visoka škola (Adelschule).

18. THOMAS NAOGEORGIUS, *De dissidiis componendis, ad Mathiam Bredenbachium, ... Libri II. Thomae Naegeorgi. Adiuncta est etiam Satyra, ante annos aliquot scripta, in Ioannem Del'la Casa, archiepiscopum Beneuentinum, Sodomiae patronum: eodem Thoma Naegeorgo autore. Basileae, 1559, Johannes Oporinus. – Proverbia Salomonis versibus descripta. Frankfurt am Main, 1578, Nicolaus Bassaeus. – Casparus Eurymachaera, Ludouicus Helmbold, Parva Biblia, Hoc est: Carmen Elegiacum In Singula Utriusque Testamenti Capitula. Autore Casparo Eurymachaera Guttenbergens. Addita sunt Monosticha in Singula Sacrorum Bibliorum Capita M. Ludouici Helmboldi Mühlhusini. Lipsiae, 1615, Justus Janssonius für Henning Gross. – Valentinus Weigelius, Informatorium Oder kurtzer Unterricht, welcher gestalt man dach drey Mittel den schmalen Weg zu Christo sich führen kan lassen. Gestellet durch M. Valentinum Weigelium, gewesenen Pfarrherrn zu Zschopan(!). Gedruckt zu der Newenstatt, 1616, durch Johann Knuber. – S. F.: De christiani cosmoxeni Genitura iudicium. Montisbelgardi, 1615, Jacobus Foillet. – Stephanus Guazzus; Wisaeus, Melchior, transl.: Gnóthikseauton, dass ist, Ein sehr lehrreiches und nützlich Gespräch Von Erkäntnuss Seiner selbst. Erstlich in Italienischen Sprach von dem Hodigelarten Herren Stephano Guazzo beschrieben, Jetzt aber von Herren Melchiore Wisaeo Rectore in Habelschwerda in Schlesien in deutsche Sprach verdolmetschet. Mühlhausen, Johann Stang für Jakob Apel, 1616. – Sendschreiben an die glorwürdige Brüderschaft des Hochlöblichen Ordens von Rosen-Creutze. S. l., 1615, s. Typ. – Julianus de Campis, Sendbrieff oder Bericht an Alle welche von der Newen Brüderschaft des Ordens vom Rosen Creutz genant, etwas gelesen, oder von andern per modum discursus der Sachen beschaffenheit, vernommen. Es sind die in Schrauchen bauffen, etliche aber gewinnen nur das Kleinot. Darumb ermalme? Ich Julianus De Campis O. G. D. C. R. F. E. Daß die je..en, welche von einer glücklichen direction, und gewünschlter impression guberniret werden?, ... nicht durch ihre selbst eygenen dissidens, oder uppiger? Leute unartiges judiciten, wenig machen lassen. Milita bonam militiam, seruans fidem et accipies coronam Clorviae? S. l., 1615, s. Typ. – Valentinus Tschirnessus, Assertio*

Oder Bestetigung der Fraternitet R.C. welche man des Rosen Creutzes nennet, von einem derselben Fraternitet Miigesellen, in Lateinischen Versen beschrieben, Und dem Deutschen Leser zum besten, in dieses Deutsch, schlecht ubergesetzt. Item: Schnelle Botschafft, an die Philosophische Fraternitet vom Rosen Creutz. Durch Valentinum Tschirnessum Gorlicerum Germanum Phil. et Med. Licentiatum. Erstlich Gedrucht zu Dantzig, 1617, durch Andream Hünefeldt. – Theophilus Schweighart, Sub umbra alarum tuarum, Jehova. Pandora sextae aetatis, sive speculum gratiae. Das ist: Die ganze Kunst und Wissenschaft der von Gott Hoherleuchten Fraternitet Christiani Rosencreutz ... wie fern sich dieselbige erstrechte, auff was weiß sie tuglich erlangt, und zur Leibs und seelen gesundheit von uns moege genutzt werden, wider etliche derselben Calumniauten ... der Universae – weißheit und Goetlichen Magnalien waren liebhabern, treuherziger meynung entdeckt. Durch Theophilum Schweighart Constantiensem, Pansophiae Studiosum MDC XVII. S. l., 1617, s. Typ. – Johannes Siverti, Entdeckte Mummenschantze oder Nebel Kappen. Das ist, Christliche Widerlegung der nechst von Cassel aussgeflognen Stempel Confession der Newen Krugs Brüder, oder wie sie sich nennen Rosen Creutzer darinnen bewiesen wird, daß ... Leute nicht auß Gott, sondern auß dem Vater der tugen und verwirnung gutes Policy und seyn. Allen recht ... Christen zur warnung in Durch verfertigt ... Durch Johannem Siverti Aegl. S. l., 1617, s. Typ. 8° – Güssing OFM 8/130

19. VALENTINUS WEIGEL, *Ein nützliches Tractätlein Vom Ort der Welt. Geschrieben von Dem Ehrwürdigen, etc. in Gott ruhendem M. Valentino Vveigelio weyland Pfarrern zu der Tschopaw. Hall in Sachsen, 1614, Christoph Bissmarck für Joachim Krusicken.* – Valentinus Weigel, *Nosce teipsum. Erkenne dich selbst. Zeiget vnd weiset dahin, dass der Mensch sey ein Microcosmos, das gröste Werck Gottes, unter dem Himmel. Er sey die kleine Welt, und trezt alles in ihme, was da funden wird, in Himmel und Erden, und auch darüber. Gestellet von Dem Ehrwürdigen, etc. in Gott ruhendem M. Valentino Weigelio, Weyland Pfarrherrn zu der Tschopaw. Gedruckt zu der Newenstatt, 1615, Johann Knuber.* – Valentinus

Weigel, *Der güldene Griff. Das ist: Alle Ding ohne Irrthumb zuerkennen, vielen Hochgelehrten unbekandt, Und doch allen Menschen nothwendig zu wissen. Durch M. Valentino Weigelio gewesen Pfarrerherrn zu Zschopaw. Gedruckt zu der Newenstatt, 1616, bey Johann Knuber.* – Valentinus Weigel, *Christlich Gespräch vom wahren Christenthumb. Neustadt, ca. 1616?, Johann Knuber.* 4° – Güssing OFM 8/156

Oba sveska mogu se povezati s nonkonformističnom intelektualnom strujom s početka 17. stoljeća. To su veoma rijetka izdanja. I učenja bratstva od ružarija i weigelianska teologija spadali su među spoznaje što ih je branio službeni crkveni nauk. Na dvor Ferenc Batthyányja te knjige donio je württemberški izgnanik Johann Jacob Knauss. Batthyány je Knaussa primio u službu, te je ovaj postao svećenik u Borostyánkőu i do smrti svojega zaštitnika ostao u Mađarskoj.

20. GRAVURA S LIKOM ÁDÁMA BATTHYÁNYJA Bakrorez, 150×120 mm Elias Wideman: *Icones illustrium heroum Hungariae.* – Wien, 1652. f° – OSZK App. H. 848

21. ÁDÁM BATTHYÁNY (nepoznati autor, oko 1600) Ulje na platnu, 234×140 cm – Mađarski nacionalni muzej, kat. br. 569

23. PÉTER PÁZMÁNY, *Bizonyos okok, mellyek erejetül viseltetven egy fő ember az új vallások töreből kiféslet, es az romai ecclesianak kebelébe szállott.* (Određeni razlozi zbog kojih je jedan plemenitaš izmakao zamkama novih vjera i doletio u naručje rimske crkve.) Posonii, 1631., typ. Societatis Jesu. 4° RMNy 1511, OSZK RMK I 603

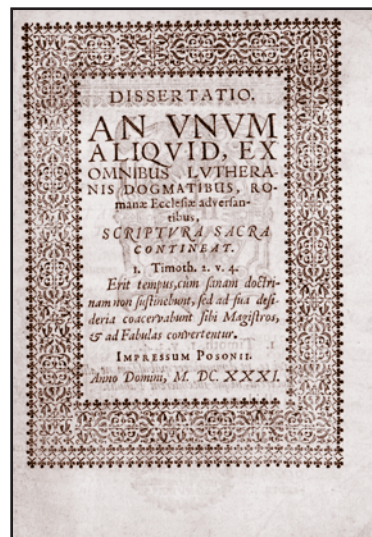
Katolički propagandni napis. Ostrogonski nadbiskup Péter Pázmány u Nagyszombatu posvetio ga je *gospođi Ęvi Popel...* udovici *Ferencza Bottyanija*, prema kojoj je u ovome djelu u ime pokatoličenoga plemenitaša u tekstu obuhvatio osam razloga njegova preobraćenja.

22. GRAVURA S LIKOM PÉTERA PÁZMÁNYA Bakrorez, Lajos Vayer ml.: *Ikografija Pétera Pázmánya*. Budimpešta 1935., Sveučilišna tiskara, OSZK 117 802

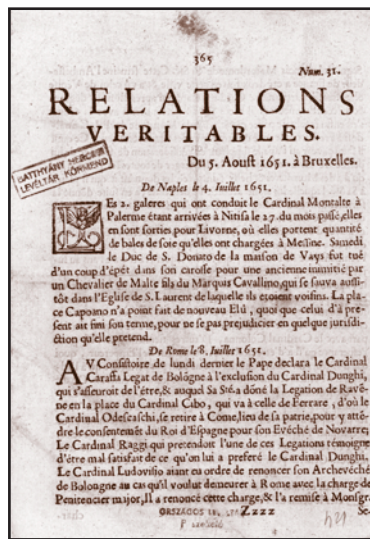
24. PÉTER PÁZMÁNY, *Dissertatio, an unum aliquid ex omnibus Lutheranis dogmatibus, Romanae Ecclesiae adversantibus, Scriptura Sacra contineat.* Posonii, 1631, typ. Societatis Jesu, 4° RMNy 1512, OSZK RMK II 472

Katolički polemički spis. Posvetno pismo Pétera Pázmánya *Caspáro Illyesházi* datirano 27. prosinca 1630. u Nagyszombatu. Péter Pázmány ovim je djelom odgovorio na rukopis evangeličkoga superintendanta iz županije Trenčín, Jána Hodíka, pod naslovom *Hyperaspistes...* Hodík je pak sljedeće 1632. godine odgovorio djelom izdanim u tiskari u Bártfi: *Statera dissertationis...* (RMNy 1520). Pázmány je svoje argumente napisao u povodu preobraćenja neimenovanoga mladog protestantskoga plemića – vjerojatno Ádáma Baththyánija. Péter Pázmány je gotovo čitavi naraštaj mađarskih aristokrata preobratio na katoličanstvo. U tu je svrhu napisao mnogo polemičkih spisa, ali je povrh svega djelovao putem osobnog uvjerenja.

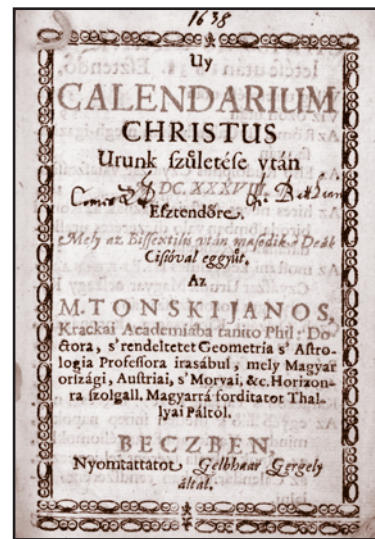
25. ORDINARI REICHS ZEITUNGEN, *sine loco* 1646, n° 1346. (MOL, P 1336, 9. cs., 375) 1646, n° 1350. (MOL, P 1336, 9. cs., 368)

26. RELATIONS VERITABLES. Bruxelles, par Guillaume Scheybel, 1651. n° 31. MOL, P 1336, 9. cs., ff. 421–422

Organizacija informiranja suvremenih velikaških dvorova o najnovijim vijestima bio je složeni zadatak. Redovito su se dobivale pisane obavijesti s većih europskih dvorova, a ako je bilo moguće dobivljale su se i pisane novine.

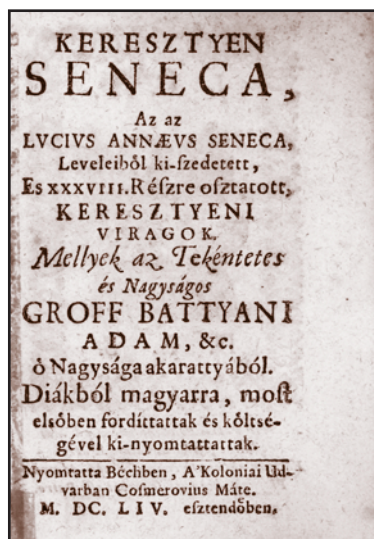
27. JAN TOŃSKI, PÁL TÁLLYAI, *transl.*: *Uy calendarium Christus Urunk születése után MDCXXXVIII. esztendőre, mely az bissextilis után második, a deák cisióval együtt, az M. Tonski János, krackai academiába tanító phil. doctora rendeltet geometria s astrologia profesora irásbul, mely magyar országi, austriai s morvai etc. horizonra szolgall (Novi kalendar za ljetu Gospodnje MDCXXXVIII., drugi nakon bisekstila, s latinskim prijevodom, koji je naručen od Jánosa M. Tonskog, doktora filozofije na krakovskoj akademiji, i izrađen prema njegovim geometrijskim i astrološkim spisima, za mađarski, austrijski i moravski horizont.) Gregor Gelbhaar, u Beču, 1637. 8 ° RMNY 1667, OSZK RMK I 666a*

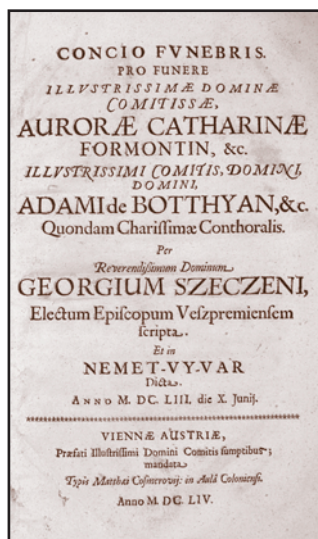
Jedna od malobrojnih knjiga preostalih iz zbirke Ádáma Batthyányja. U kožnom uvezu, sa sljedećim tekstom na prvoj ploči: *Illustrissimo Domino Domino Comiti Adamo de Batthyán, perpetuo de Némétújvár, Sacra Caesarea Regiaeque Majestatis Consiliarius ac partium Regni Hungariae cis Danubianarum, Confiniarumque Canisae oppositorum Generali Capitano. etc. M.DC.XXXVIII.* Zabilježska vlasnika na naslovnici: *Comes A D de Batthyány*. Na praznoj stranici prosinačkoga dijela kalendara, između 13. i 25. prosinca, nalaze se vlastoručne zabilježske Ádáma Batthyányja. Ádám Batthyány je i drugom prigodom dao izraditi sličan Lucijin kalendar, prema vjerovanju da vrijeme u 12 dana od blagdana svete Lucije do Božića pokazuju kakvo će vrijeme biti sljedećih dvanaest mjeseci u godini.

28. SÁMUEL KÉRI, transl.: *Keresztyen Seneca, az az Lucius Annaeus Seneca leveleiből ki-szedetett és XXXVIII részre osztatott keresztyeni viragok, mellyek... groff Battyani Adam etc öngysága akarattából diákból magyarra most elsőben fordítottak és költségével kinyomtattattak.* (Seneca kršćanin, to jest kršćanski biseri izvađeni iz pisma Lucija Aneja Seneke i podijeljeni na XXXVIII dijelova, koje je ... voljom njegove visosti grofa Adama Battyanija etc. sada prvi put prevedeno s latinskoga na mađarski i o njegovu trošku tiskano.) Máté Cosmerovius, u Beču, 1654. 8° RMNy 2510, OSZK RMK I 882

Kršćanska stoička moralna učenja. Na poledini naslovnice iznad drvoreza s likom pelikana

nalazi se natpis *I. C. D.*, a ispod natpis *D. A. B.* Kako je pelikan stari simbol Isusa Krista, tako se on nalazi i u grbu Batthyányjevih, dok je moguće značenje monograma sljedeće: Iesu Christo Domino Dedicat Adamus de Batthyanyan. Ispod toga se nalazi pjesma na latinskom o Ádamu Batthyányju. Slijedi posvetno pismo naslovljeno na *nasljednoga gospodara Güssinga, Szalónaka i Borostyána, Adama Battyanija*. Samuel Kéri (pravim imenom Zorád ili Szorád) 1645. primljen je u franjevački novicijat te je tada ime promijenio u Kéri. Nakon svećeničkoga zaređenja odlazi u güssinški samostan te postaje kućnim kapelanom Ádama Batthyányja. Umro je 1671. u Požunu. Izvorni mu je prijevod djela njemačkog isusovca Johanna Baptista Schellenberga (1586.–1645.) pod naslovom *Seneca Christianus*, prvi put objavljenog 1637. u Augsburgu, postao vrlo popularno djelo koje je doživjelo brojna izdanja.

29. GYÖRGY SZÉCHÉNYI, *Concio funebris pro funere... comitissæ Auroræ Catharinæ Formontin... comitis... Adami de Botthyan... quondam charissimæ conthoralis per... Georgium Szeczeni, electum episcopum Veszpremiensem scripta et in Nemet-Vy-Var dicta anno MDCLIII. die X. Junij. Viennæ Austriæ, MDCLIV præfati... comitis sumptibus... typis Matthei Cosmerovij. 2° RMNy 2512, Budimpešta, Sveučilišna knjižnica Posmrtni govor na mađarskome jeziku. Veszprémski biskup György Széchenyi održao je posmrtni govor na pokopu Auróre Katalin Formentini, supruge grofa Ádáma Batthyányja u Güssingu 10. lipnja 1653. Tiskano djelo ne sadržava posvetu, ali nam naslovnica pripućuje da je djelo izdano o trošku Ádáma Batthyányja. Tema je propovjedi pohvala dobrim ženama, veličanje moralnih vrlina koje su bile karakteristične i za preminulu groficu. Tekst propovjedi uokviren je drvorezom s likom pelikana koji mlade hrani vlastitom krvlju.*

ELIAS WIDEMANN, ICONES ILLUSTRUM HEROUM HUNGARIAE. VIENNAE, 1652., OSZK APP. H. 848, BAKROREZ